

Bijlage bij GS-brief aan Provinciale Staten over jaarlijkse informatie over Generiek interbestuurlijk toezicht gemeenten 2025

Toezegging aan commissie Bestuur, Maatschappij en Middelen van 20 maart 2024

In de vergadering van de commissie Bestuur, Maatschappij en Middelen van 20 maart 2024 heeft de commissaris van de Koning als portefeuillehouder IBT toegezegd de effectiviteit van het toezicht op de gemeenten die langdurig niet voldoen aan hun taken te bestuderen en daar in de volgende rapportage op terug te komen.

Wij hebben deze toezegging uitgewerkt door antwoord te geven op de vragen waarom gemeenten hun taken binnen een of meer toezichtgebieden gedurende langere tijd niet goed hebben uitgevoerd, wat de hieraan ten grondslag liggende oorzaken zijn en wat de provincie daar vanuit haar toezichtstaak aan heeft gedaan. De antwoorden zijn hieronder per genoemd toezichtgebied geordend en gebaseerd op de in de vergadering gestelde vragen.

Huisvesting vergunninghouders

Jaarlijks informeren wij u, naast deze GS-brief, via een aparte Lid-GS-brief van onze gedeputeerde over de stand van zaken rondom de huisvesting van vergunninghouders. In de afgelopen jaren zijn er in Zuid-Holland meerdere gemeenten geweest die één of meerdere keren niet aan de taakstelling voldeden. Tot voor kort wisten de meeste gemeenten dit snel te herstellen. De provincie ondersteunt de gemeenten hierin door het voeren van toezichtgesprekken op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Tegelijkertijd is de taakstelling vanuit het Rijk de laatste jaren sterk gestegen, waardoor het voor steeds meer gemeenten een uitdaging is geworden hieraan te voldoen. In 2023 stond slechts één gemeente op de bestuurlijke trede 3. In de loop van 2024 steeg dit aantal met gemeenten op de bestuurlijke treden 3 én 4. Per 1 januari 2025 hebben 7 van de 50 gemeenten de taakstelling behaald, waardoor de overige 43 gemeenten op de bestuurlijke interventieladder staan. Hiervan bevinden 14 gemeenten zich op trede 3 ('bestuurlijke afspraken maken') en hebben de gemeenten Den Haag, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Pijnacker-Nootdorp, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude van de provincie een vooraankondiging tot indeplaatsstelling (trede 4) ontvangen.

Als provincie houden wij alleen toezicht op het aantal plaatsingen per gemeente. Wij hebben geen inzicht in plaatsingen op wijkniveau. Evenmin hebben wij invloed op de huisvesting van specifieke doelgroepen als jongeren, dak- en thuislozen of alleenstaanden door echtscheidingen. Wij denken wel met gemeenten mee bij het zoeken naar oplossingen voor de huisvesting in het algemeen. Naast de huisvesting van vergunninghouders kent de gemeente de extra opgave van de opvang van asielzoekers op basis van de Spreidingswet. Deze laatste opgave valt ook buiten ons interbestuurlijk toezicht voor dit toezichtgebied.

Archief- en informatiebeheer

Binnen het IBT-beleid dat de provincie sinds 2022 uitvoert beoordelen wij binnen dit toezichtgebied met name het bestuurlijke proces: stelt het college van B&W het verslag van de gemeentearchivaris vast, stuurt het dit aan raad en provincie en volgt het diens aanbevelingen op door een verbeterplan op te stellen? Dit bestuurlijke proces loopt in vrijwel alle gemeenten goed. Zo is er in 2024 slechts één gemeente die onvoldoende (oranje) scoort en waarmee bestuurlijke afspraken zijn gemaakt. Op basis van de inhoud van de archiefverslagen voldoen de meeste gemeenten echter al jarenlang niet

aan de eisen van de Archiefwet. Weliswaar werken vrijwel alle gemeenten al jarenlang aan de inrichting en verbetering van hun digitale informatiebeheer en de bewaking van de kwaliteit en duurzaamheid van informatie, maar moeten hier nog veel stappen in worden gezet. Met de inwerkingtreding van de Wet open overheid kreeg het belang van een betrouwbare en toegankelijke informatiehuishouding extra aandacht en kwamen informatiebeveiliging, privacy en gegevensbescherming hoger op de agenda's van gemeentebesturen te staan. Hierdoor werd eens te meer duidelijk dat het informatiebeheer nog onvoldoende op orde was om aan alle wettelijke eisen en digitale veranderingen in de maatschappij te voldoen. Ook blijven sommige gemeenten achter in de daadwerkelijke aanpak en oplossing van de door hun gemeentearchivaris geconstateerde problemen en knelpunten. Dit laatste wordt door de provincie gemonitord en in gesprekken met de betreffende gemeenten aan de orde gesteld.

Alle gemeenten krijgen dit voorjaar een inhoudelijke brief, waarin de provincie de lokale situatie van het archief- en informatiebeheer schetst, zijn waardering of zorgen hierover uitspreekt, bestuur en management zo nodig om actie vraagt, maar ook hulp en advies aanbiedt. Vervolgens vindt een gesprek plaats op ambtelijk of bestuurlijk niveau, waarbij nadere afspraken gemaakt worden. Ook gaan we dit jaar een duidelijk onderscheid maken tussen de beoordeling van de wijze waarop een gemeente het bestuurlijke proces voor dit toezichtgebied doorloopt en hoe de taakuitvoering van het archief- en informatiebeheer er inhoudelijk voorstaat. Dit naar het voorbeeld van de provincies Noord-Brabant en Utrecht, die al langer werken met een dergelijk onderscheid.

Omgevingsrecht

Binnen dit toezichtgebied is een positieve trend zichtbaar: het aantal gemeenten op de hogere treden (2a en 2b) van de interventieladder is afgenomen van 30 in 2022 naar 25 in 2023 en 17 in 2024, terwijl het aantal gemeenten op de lagere treden (0 en 1) is gestegen van 22 in 2022 naar 25 in 2023 en 33 in 2024. Meer gemeenten voldoen aan de gehanteerde indicatoren, wat erop duidt dat ze de uitvoering en handhaving strategisch en programmatisch hebben ingericht. Deze vooruitgang is mede te danken aan de provinciale aandacht voor de gemeenten op hogere treden en landelijke aandacht door onder andere de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Tegelijkertijd staan er negen gemeenten al 2 tot 3 jaar op de treden 2a en 2b als gevolg van structurele problemen, waaronder capaciteitsgebrek, personeelswisselingen en financiële beperkingen. Er is gevraagd hoe wij gemeenten kunnen ondersteunen bij het realiseren van de noodzakelijke randvoorwaarden, zoals voldoende capaciteit en middelen, om aan de wettelijke vereisten te gaan voldoen. Wij zijn echter gebonden aan de bepalingen uit de Wet Revitalisering Generiek Toezicht, die de kaders voor de IBT-taak stelt. Directe ondersteuning of handelingsperspectief vanuit deze toezichtrol is beperkt aangezien het toezicht enkel de wettelijke medebewindstaken van het bevoegde gezag betreft. Binnen deze kaders zijn er in 2024 verkennende sessies IBT-omgevingsrecht gehouden met gemeenten om de huidige werkwijze te evalueren en alternatieven te verkennen. In 2025 worden deze sessies voortgezet. Wij zullen Provinciale Staten informeren over de uitkomsten.

Hoewel de wettelijke kaders van IBT beperkingen stellen, ondernemen wij wel stappen en/of acties vanuit andere rollen binnen het VTH-stelsel (vergunningverlening, toezicht en handhaving). Hierbij zoeken wij de samenwerking met het Rijk, Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en omgevingsdiensten op. Dit betreft ook de samenwerkingsafspraken die na de afronding van het *Interbestuurlijk Programma Versterking VTH-*

stelsel zijn ondertekend, met als doel de ontwikkelde producten en behaalde resultaten te implementeren en te borgen. Daarnaast versterken we samen met gemeenten het Zuid-Hollandse VTH-stelsel onder de noemer 'doorontwikkeling Zuid-Hollandse omgevingsdiensten'. U zult hier binnenkort verder over geïnformeerd worden.

Ruimtelijke ordening

Sinds 1 januari 2022 vindt de toetsing op mogelijke taakverwaarlozing plaats op basis van de twee indicatoren dat de gemeente beschikt over bestemmingsplannen die het grondgebied dekken en deze bestemmingsplannen binnen de gestelde implementatietermijn voldoen aan de instructieregels van het ruimtelijk deel van de Omgevingsverordening Zuid-Holland. Stonden er in 2022 nog acht gemeenten op trede 2a van de interventieladder, inmiddels is dat gedaald naar vier. De gemeenten die reeds in 2022 op deze trede stonden hebben een verbeterplan ingediend, waarbij ze rekening mochten houden met een lange termijn om de achterstand in te halen. Een bestemmingsplan is een complex ruimtelijk product waarbij soms ingewikkelde ruimtelijke en milieuonderzoeken uitgevoerd moeten worden in de voorbereiding. Ook moet er ten behoeve van financiële en economische voorwaarden geregeld onderhandeld worden met derden om tot een uitvoerbaar en juridisch houdbaar vaststellingsbesluit te komen. Ook de formele procedure kent een lange doorlooptijd. Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden waardoor er een ingrijpende stelselwijziging optrad voor gemeenten en de komende jaren veel ambtelijke capaciteit en bestuurlijke besluitvorming van hen zal vragen.

Monumenten en archeologie

Binnen dit toezichtgebied stond geen enkele gemeente de laatste jaren op de interventieladder, omdat tot 1 januari 2024 slechts één indicator gold, namelijk het hebben van een deskundige adviescommissie voor monumenten. Vanaf 2024 gebruiken we een nieuwe toezichtmethode, die staat beschreven in het Uitvoeringsprogramma IBT 2024, waarbij wij de uitvoering toetsen aan de hand van vier indicatoren, te weten:

1. Beleid, onderzoek en uitvoering;
2. Implementatie Omgevingswet;
3. Toezicht en handhaving;
4. Capaciteit bij de gemeente als bevoegd gezag.

Tot slot

Samenvattend concluderen wij dat de gemeenten in Zuid-Holland hard werken aan de uitvoering van hun medebewindstaken, maar hierin soms niet volledig slagen. De laatste jaren zien wij dat gemeenten te maken hebben met structurele problemen, zoals een tekort aan personele capaciteit, personeelsswisselingen en financiële beperkingen. Vanuit de provincie monitoren wij de uitvoering van deze taken en bieden wij ondersteuning waar nodig. Wij bespreken de voortgang van de taakuitvoering zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau, bieden advies en denken mee in oplossingen. Ook evalueren wij samen met gemeenten de wijze van toezichthouden door de provincie en verkennen wij alternatieven.

Het interbestuurlijk toezicht blijft een dynamisch proces gericht op een optimale uitvoering van taken door gemeenten en een goede interactie tussen de provincie en gemeenten. Hieraan kunnen ook het Rijk, IPO en VNG bijdragen. Wij zijn van mening dat wij het interbestuurlijk toezicht de komende

jaren op deze wijze kunnen voortzetten en zo samen met de gemeenten de blijvende aandacht behouden voor een goede uitvoering van de medebewindstaken.